

POSTANOWIENIE

29 lutego 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Monika Koba

na posiedzeniu niejawnym 29 lutego 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa L. W. i D. W.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 23 listopada 2022 r., I ACa 148/22,

- 1) odrzuca skargę kasacyjną w części dotyczącej oddalenia apelacji powodów (punkt II);**
- 2) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałej części;**
- 3) zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego postanowienia pozwanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 6 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że pomiędzy powodami L. W. i D. W. a pozwanym Bankiem spółką akcyjną w W. nie istnieje

stosunek prawny wynikający z zawartej 2 listopada 2006 r. umowy o kredyt hipoteczny (pkt I) oraz zasądził od pozwanego solidarnie na rzecz powodów kwotę 106 193,62 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 6 grudnia 2021 r. do zapłaty (pkt II); oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt III) i orzekł o kosztach procesu (punkt IV).

Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z 23 listopada 2022 r. - orzekając na skutek apelacji obu stron - zmienił wyrok w punkcie drugim częściowo w ten sposób, że w miejsce określenia „solidarnie” wskazał, że zapłata na rzecz powodów winna nastąpić „łącznie”, oddalił powództwo o odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 106 193,62 zł za okres od 10 marca 2022 r. do dnia zapłaty, oraz zastrzegł, że zapłata na rzecz powodów kwoty 106 193,62 zł winna nastąpić po zaoferowaniu pozwanemu przez powodów kwoty 110 000 zł; w punkcie trzecim częściowo w ten sposób, że zasądził od pozwanego łącznie na rzecz powodów odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 106 193,62 zł za okres od 27 listopada 2021 r. do 6 grudnia 2021 r.; w punkcie czwartym w ten tylko sposób, że w miejsce określenia „solidarnie” wskazał, że zapłata na rzecz powodów winna nastąpić „łącznie”; oddalił obie apelacje w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego.

Orzeczenie to zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez pozwanego w całości.

Skarżący we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Jego zdaniem skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na błędne uznanie, iż łącząca strony umowa o kredyt hipoteczny jest nieważna, a w konsekwencji błędnym oddaleniu apelacji pozwanego od wyroku Sądu pierwszej instancji w oparciu o założenie, że zakwestionowane przez powodów postanowienia umowne stanowią postanowienia abuzywne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., a jednocześnie odnoszą się do przedmiotu świadczenia głównego określonego w umowie, zatem po ich eliminacji nie jest możliwe dalsze wykonywanie umowy, w sytuacji gdy postanowienia umowy nie stanowią postanowień abuzywnych bowiem:

- stanowią przedmiot głównego świadczenia stron i zostały sformułowane jednoznacznie zawierają bowiem określenie sposobu dokonywania przeliczeń na potrzeby indeksacji, szczególnie, że sposób ustalenia kursów tabeli walut nie jest informacją istotną dla konsumenta z punktu widzenia przedmiotu umowy kredytu i nie powinny być one w ogóle badane pod kątem abuzywności;

- zostały indywidualnie uzgodnione pomiędzy stronami, zaś powodowie mieli możliwość negocjowania szczegółowych warunków umowy bez żadnych ograniczeń i działali świadomie, będąc jednocześnie należycie informowanymi o ryzyku związanym z zaciągnięciem zobowiązania indeksowanego kursem waluty obcej;

- Bank nie ustalał kursów walut na potrzeby tabeli kursowej w sposób dowolny, a publikowane tam kursy miały charakter rynkowy (do wykazania czego miał prowadzić pominięty przez Sądy obu instancji wniosek pozwanego o dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego), co w powiązaniu z akceptacją przez powodów ryzyka kursowego nie pozwala na przyjęcie założenia, że kwestionowane przez nich postanowienia są sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz w sposób obiektywny naruszają interesy kredytobiorców.

Ponadto, nawet w przypadku hipotetycznego uznania, że postanowienia umowy kredytu są abuzywne i w konsekwencji nie wiążą powodów to w dalszym ciągu nie zachodzą podstawy do uznania umowy za nieważną, bowiem:

- w świetle wyroku TSUE z 29 kwietnia 2021 r. (C – 19/20) oczywiste jest, że dopuszczalna była zmiana tego warunku i pozostawienie umowy w mocy;

- z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 nie wynika, że stwierdzenie nieuczciwego charakteru pierwotnego warunku umownego miałoby co do zasady skutek w postaci unieważnienia umowy, jeżeli zmiana tego warunku pozwala na przywrócenie równowagi między obowiązkami i prawami tych stron wynikającymi z umowy i na usunięcie wady obciążającej ten warunek, co jest tym bardziej uzasadnione, że w świetle wyżej wymienionego wyroku TSUE art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy stoją na przeszkodzie wyłącznie temu, aby sąd odsyłający odsunął jedynie nieuczciwy element warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadzałoby się do

usunięcia treści tego warunku poprzez zmianę jego istoty, czego zbadanie należy do sądu,

- uzupełnienie warunku bez zmiany jego istoty pozostaje oczywiście możliwe, bowiem wykorzystanie w tym celu jakiegokolwiek kursu waluty ustalonego obiektywnie i bez wpływu którejkolwiek ze stron umowy, pozwoliłoby na zachowanie istoty tego warunku w postaci powiązania zobowiązania z kursem waluty obcej (CHF), szczególnie w świetle wcześniejszego orzecznictwa Sądu Najwyższego, z którego jednoznacznie wynika, że w przypadku mechanizmu indeksacji, za abuzywne mogą być uznane wyłącznie postanowienia odsyłające do stosowania ustalonych przez banki tabel kursowych, lecz nie postanowienia wprowadzające sam mechanizm indeksacji, który jako taki pozostaje zgodny z przepisami powszechnie obowiązującego prawa.

O oczywistości skargi świadczy także błędne uznanie, że łącząca strony umowa kredytowa jest nieważna, z uwagi na rzekomo decydujące znaczenie w tym zakresie stanowiska kredytobiorcy, który domagał się stwierdzenia nieważności umowy kredytowej, a nie w oparciu o kryteria obiektywne, w sytuacji, gdy zgodnie z wyrokami TSUE z 29 kwietnia 2021 r. (C – 19/20) i z 2 września 2021 r. (C – 932/19) unieważnienie umowy w postępowaniu głównym nie może zależeć od wyraźnego żądania konsumentów, lecz wynika z wyraźnego zastosowania przez sąd krajowy kryteriów ustanowionych na mocy prawa krajowego. W konsekwencji nie jest dopuszczalne, aby sytuacja jednej ze stron umowy mogła być uznana w prawie krajowym za rozstrzygające kryterium dotyczące przyszłego losu umowy, a stanowisko kredytobiorcy nie może mieć decydującego znaczenia.

Powodowie w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniesli o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna pozwanego (zaskarżająca w całości wyrok Sądu drugiej instancji), podlegała odrzuceniu w części w jakiej dotyczyła rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego o oddaleniu apelacji powodów w pozostałym zakresie (punkt 2). W tej części orzeczenie Sądu drugiej instancji jest korzystne dla pozwanego a dopuszczalność skargi kasacyjnej, podobnie jak innych środków zaskarżenia,

uzależniona jest od wykazania przez skarżącego interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia, który uwarunkowany jest wykazaniem pokrzywdzenia tym orzeczeniem (*gravamen*). Ocena pokrzywdzenia, stanowiącego warunek dopuszczalności zaskarżenia, musi poprzedzać badanie zasadności środka zaskarżenia. Oznacza to, że skarga kasacyjna pozwanego, w tej części, jako niedopuszczalna na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c. podlegała odrzuceniu (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada prawna - z 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 19 listopada 2014 r., II CSK 44/14, niepubl.).

W pozostałym natomiast zakresie Sąd Najwyższy nie stwierdził natomiast podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające jej przyjęcie do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie. Cel wymagania określonego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty tylko przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) należy rozumieć sytuację, w której skarga jest uzasadniona w sposób ewidentny, wskazując na rażące i poważne uchybienia zaskarżonego orzeczenia, które są możliwe do stwierdzenia bez konieczności prowadzenia bardziej złożonych rozumowań. Jedynie w takim wypadku możliwa jest kontrola prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji w postępowaniu kasacyjnym. Obciążenie go oczywistą i istotną wadą wskazuje, że

usunięcie tego orzeczenia z obrotu leży w interesie publicznym – a tym samym, że może dojść do realizacji celu skargi kasacyjnej, jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia (tak np. Sąd Najwyższy w postanowieniach z 10 kwietnia 2013 r., III CSK 67/13, niepubl. i z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 8 października 2015 r., IV CSK 189/15, niepubl. i przywołane tam orzecznictwo).

Sytuacja taka w analizowanej sprawie nie zachodzi. Z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych – wiążących Sąd Najwyższy w postępowaniu kasacyjnym (art. 398³ § 3 i 398¹³ § 2 k.p.c.) - wynika, że umowa została oparta na stosowanym przez pozwanego wzorze i nie było możliwości wprowadzania do niego zmian, powodowie nie zostali w sposób wyczerpujący i zrozumiały poinformowani o skutkach, które wiążą się z mechanizmem indeksacji i ryzykiem związanym z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej, a umowa nie określała żadnych kryteriów ustalania przez Bank kursu CHF. Nie zawierała także mechanizmów chroniących powodów przed ekspozycją na nieograniczone ryzyko kursowe, a kredyt został im zaoferowany jako bezpieczny, korzystny i nie generujący rzeczywistego ryzyka. Powodowie nie udzielili przy tym następczo „świadomej, wyraźnej i wolnej zgody” na abuzywne postanowienia i nie przywrócili im jednostronnie skuteczności. Tego rodzaju stany faktyczne były już poddawane ocenie prawnej w orzecznictwie Sądu Najwyższego, a dominujący kierunek ich rozstrzygnięcia odpowiada stanowisku zajętemu przez Sądy obu instancji, co wyklucza zakwalifikowanie skargi kasacyjnej jako oczywiście uzasadnionej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że wymóg by warunek umowny był wyrażony prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2 Dyrektywy) obejmuje nie tylko to by był on zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego (językowego) punktu widzenia, ale także by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działania mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia

kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. m.in. wyroki TSUE z 20 września 2017 r., C 186/16, R. P. Andriuc i in. przeciwko Banca Românească SA; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt; z 20 września 2018 r., C-51/17 OTP Bank Nyrt. I OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. Przeciwko Teréz Ilyés i Emilowi Kissowi; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai przeciwko ERSTE Bank Hungary Zrt.; z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-782/19 VB i inni przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA, Procureur de la République oraz wyroki Sądu Najwyższego z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22, niepubl.; i z 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, niepubl.).

W ugruntowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się także, że klauzula pozwalająca na pełną swobodę decyzyjną banku przy kształtowaniu kursu waluty obcej jest klauzulą niedozwoloną, kształtując prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 8 września 2016 r., II CSK 750/15, niepubl.; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, niepubl.; z 19 września 2018 r., I CNP 39/17, niepubl.; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17, niepubl.; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17, niepubl.; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, niepubl.; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, niepubl.; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020 r., nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, Glosa 2020, nr 4, s. 67 i n.; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18, niepubl.; i z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.).

Wyjaśniono także, że bez znaczenia jest to, w jaki sposób Bank rzeczywiście stosował abuzywne postanowienia umowne, w szczególności czy przynosiły mu one nieuzasadnione korzyści i czy opierał się na powszechnej i utrwalonej praktyce bankowej. O tym bowiem czy postanowienie jest niedozwolone decydują okoliczności z chwili zawarcia umowy. Dla oceny abuzywności postanowień umownych nie ma znaczenia przyczyna zawarcia przez powodów umowy, sposób

jej wykonywania czy interes Banku, który w relacji z konsumentem stosował klauzule niedozwolone (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 oraz orzecznictwo TSUE przytoczone w jej uzasadnieniu).

Stwierdzono również, że w przypadku, gdy eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji umowy, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, że strony są związane pozostałą częścią umowy (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16 oraz z 24 października 2018 r., II CSK 632/17). Umowa będzie dotknięta nieważnością, gdy bez abuzywnych postanowień jej obowiązywanie nie jest możliwe w świetle prawa krajowego i nie zaszły przesłanki umożliwiające zastosowanie regulacji zastępczej, a konsument postanowień abuzywnych nie potwierdził, nie udzielając następnie świadomej i wolnej zgody na te klauzule i tym samym odmawiając przywrócenia im skuteczności z mocą wsteczną (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z 16 września 2021 r., I CSKP 166/21).

Co do zasady, jeżeli sąd stwierdzi niedozwolony charakter określonego postanowienia umownego, to przyjmując jego bezskuteczność nie może uzupełnić umowy przez zmianę treści abuzywnego postanowienia. Takie uprawnienie mogłoby bowiem zagrażać realizacji długoterminowego celu ustanowionego w art. 7 Dyrektywy, prowadząc do wyeliminowania zniechęcającego skutku wywieranego na przedsiębiorców przez zwykły brak stosowania takich warunków wobec konsumentów. Ustalenie nieważności umowy mieści się w zakresie sankcji, które przewiduje Dyrektywa w związku z wykorzystywaniem przez Bank nieuczciwych postanowień umownych z uwzględnieniem osiągnięcia skutku prewencyjnego czyli zniechęcenia przedsiębiorców do wykorzystywania w zawieranych umowach niekorzystnych postanowień umownych (zob. m.in. wyroki TSUE z 14 czerwca 2012 r., C-618/10 Banco Español de Crédito SA; z 30 kwietnia 2014 r., C 26-13, Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP

Jelzálogbank Zrt; z 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria SA i Bankia SA z 8 września 2022 r., w sprawach połączonych od C-80/21 do C-82/21, D.B.P. Crédit hypothécaire libellé en devises étrangères oraz wyrok Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto także, że w odniesieniu do klauzul walutowych nie jest wystarczające deklaratywne oświadczenie przez konsumenta, że został poinformowany o ryzyku walutowym i akceptuje to ryzyko, a ciężar udowodnienia, że konsument otrzymał niezbędne informacje spoczywa na przedsiębiorcy. Formalne poinformowanie o ryzyku walutowym nie jest wystarczające do uznania, że klauzula określająca główne świadczenia stron została wyrażona jasno i jednoznacznie (zob. m.in. wyroki TSUE z 10 czerwca 2021 r., C-776/19-782/19 VB i inni przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA oraz AV i in. przeciwko BNP Paribas Personal Finance SA, Procureur de la République; z 20 września 2018 r., C-51/17 OTP Bank Nyrt. I OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. przeciwko Teréz Ilyés i Emilowi Kissowi; z 20 września 2017 r., C-186/16 R. P. Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA; oraz wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, niepubl., z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22.; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl.).

W konsekwencji wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania, w konfrontacji z motywami zaskarżonego orzeczenia, nie wykazuje tezy, że przy jego ferowaniu popełniono uchybienia w zakresie stosowania i wykładni prawa, które miały charakter kwalifikowany i nie podlegały różnym ocenom. Stanowisko zajęte przez Sąd Apelacyjny odpowiada bowiem dominującemu stanowisku przyjętemu w orzecznictwie Sądu Najwyższego w sprawach kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego, co wyklucza uznanie skargi za oczywiście uzasadnioną w przyjętym w orzecznictwie rozumieniu tego pojęcia. W odniesieniu do skarg kasacyjnych opartych na podobnie sformułowanych wnioskach o przyjęcie skargi do rozpoznania Sąd Najwyższy odmawiał przyjęcia skarg do rozpoznania (zob. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 sierpnia 2023 r., I CSK 5515/22, niepubl.).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 oraz art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015, poz. 1800, ze zm.).

[SOP]

[ms]